

رابطه دل‌بستگی به خدا با شادکامی و رضایت از زندگی در طلاب و غیرطلاب

محمد فره‌وش^۱
احمد عرفانی^۲
حمیدرضا حبیب‌اللهی^۳

چکیده

شادکامی و رضایت از زندگی نقش مهمی در افزایش آسایش روانی و پیشگیری از آسیب‌های روانی دارد. هدف از این پژوهش، مقایسه رابطه دل‌بستگی به خدا با شادکامی و رضایت از زندگی در طلاب و غیرطلاب در شهرک پردیسان قم بود. در این پژوهش که به شیوه توصیفی از نوع هم‌بستگی انجام گرفت، ۴۶۱ نفر از افراد متأهل ساکن در شهرک پردیسان قم (۱۹۸ طبله و ۲۶۳ غیرطبله) به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان پرسش‌نامه‌های دل‌بستگی به خدا، شادکامی، رضایت از زندگی و جمعیت‌شناختی را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌ها از روش هم‌بستگی پیرسون، تحلیل واریانس و آزمون آماری Z فیشر در نرم‌افزار اس.پی.اس.اس نسخه ۲۴ استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که رابطه دل‌بستگی به خدا با رضایت از زندگی و شادکامی در هر دو گروه طلاب و غیرطلاب، مثبت بود. همچنین، یافته‌ها حکایت از آن داشت که تفاوت طلاب و غیرطلاب در متغیرهای پژوهش و ضرایب هم‌بستگی معنادار نبود.

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی اسلامی، مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت قم، قم، ایران (ahmaderfani@yahoo.com) (نویسنده مسئول).

۳. دانشجوی دکتری مدرسی معارف گرایش اخلاق، دانشگاه معارف قم، قم، ایران.

واژه‌های کلیدی: دلبستگی به خدا، شادکامی، رضایت از زندگی، طلاب، غیرطلاب.

**Relationship between ‘Attachment to God’ and
‘Happiness and Life Satisfaction’:
A Comparison between Spiritual Students and Non-Spiritual Students**

Mohammad Farhoush¹
Ahmad Erfani²
Hamidreza Habibollahi³

Abstract

Happiness and life satisfaction play an important role in increasing mental well-being and preventing mental disorders. The purpose of this study was to compare the relationship of attachment to God with happiness and life satisfaction in spiritual students (*tollāb*) and non-spiritual students (*Non-tollāb*) [*tollāb* ‘طلاب’ is the plural form of *talabe* ‘طلبه’ and refers to the students who study Islamic sciences in seminaries]. In this descriptive-correlational study, 461 married people residing in Pardisan Settlement, in Qom (198 spiritual students and 263 non-spiritual students) were selected through multi-stage cluster sampling. The participants completed attachment to God questionnaire, happiness questionnaire, life satisfaction questionnaire, and demographic questionnaire. For analyzing data, Pearson correlation, ANOVA and Fisher’s statistical Z-test by SPSS-24 statistical software were employed. Findings showed that the relationship between ‘attachment to God’ and ‘life satisfaction and happiness’ in both groups was positive. Also, the findings indicated that the differences between spiritual students and non-spiritual students in research variables and correlation coefficients were not significant.

Keywords: attachment to God, happiness, life satisfaction, spiritual students, non-spiritual students, *tollāb*, *non-tollāb*, *talabe*, *non-talabe*.

مقدمه

امروزه شادکامی به‌عنوان یکی از مفاهیم و مؤلفه‌های اساسی زندگی افراد به‌شمار می‌رود و

1. PhD student in Psychology, Department of Psychology. Faculty of Psychology and Education, Semnan University, Semnan, Iran.
2. Masters in Islamic Psychology, The Academic Institute for Ethics and Education, Qom, Iran. (Corresponding Author) (ahmaderfani@yahoo.com).
3. PhD student in training professors for Islamic Studies (Ethics branch). Qom, University of Islamic Studies, Qom, Iran.

بسیاری از رشته‌ها از جمله شاخه‌هایی از روان‌شناسی، سعی در فهم و تسهیل آن در زندگی افراد دارند (علی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که شادکامی با سلامتی جسمی بیشتر، افزایش عملکرد و روابط اجتماعی مطلوب‌تر همراه است (امیدیان، ۱۳۸۸؛ کاظمی مجرد و همکاران، ۱۳۹۳؛ نجفیان خضزلو و همکاران، ۱۳۹۴).

شادکامی مفهومی روان‌شناختی است که تعریف‌ها و ابعاد مختلفی دارد (کجباف و همکاران، ۱۳۹۴). آرگایل^۱ و لو^۲ (۲۰۰۱) معتقدند شادکامی دارای سه جزء اصلی است: (۱) هیجان مثبت، (۲) رضایت از زندگی و (۳) فقدان هیجان منفی، از قبیل افسردگی و اضطراب. به عقیده مایرز و دینر (۱۹۹۵) شادکامی دارای مؤلفه‌های عاطفی، اجتماعی و شناختی است. مؤلفه عاطفی سبب می‌شود که فرد همواره از نظر خلقی شاد و خوشحال باشد. مؤلفه اجتماعی سبب گسترش روابط اجتماعی با دیگران و افزایش حمایت اجتماعی می‌شود. مؤلفه شناختی نیز سبب می‌شود فرد نوعی تفکر و پردازش اطلاعات ویژه خود را داشته باشد و وقایع روزمره را به گونه‌ای تعبیر و تفسیر کند که خوش‌بینی وی را به دنبال داشته باشد. سرور و داشتن عاطفه مثبت جنبه هیجانی شادی و رضایت از زندگی، جنبه شناختی آن است. آرگایل (۲۰۰۱) شادی را ترکیبی از داشتن عاطفه مثبت، نداشتن عاطفه منفی و رضایت از زندگی می‌داند. برخی مفهوم شادکامی را به گونه‌ای توسعه داده‌اند که آثار شادکامی نیز در مفهوم آن وارد می‌شود. به اعتقاد کار^۳ (۲۰۰۴) روابط مثبت با دیگران، هدفمند بودن زندگی، رشد شخصی، دوست داشتن دیگران و طبیعت نیز از اجزای شادکامی به‌شمار می‌آیند.

کسی که شادکام است، خلق مثبت دارد، علاقه بیشتری به دیگران نشان می‌دهد، دوستانه‌تر و بخشنده‌تر رفتار می‌کند، کمتر پرخاشگری می‌کند (باوی و خدابخشی کولایی، ۱۳۹۴؛ بابامیری و همکاران، ۱۳۹۲؛ شاهوردی و همکاران، ۱۳۹۴)، انگیزش درونی بیشتری را تجربه می‌کند (ریو^۴، ۲۰۰۷)، ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۹۵)، انعطاف‌پذیری و حل مسئله بهتر (کشاوری و همکاران، ۱۳۸۷) و پشتکار بیشتری را در پیگیری اهداف نشان می‌دهد (کجباف و همکاران، ۱۳۹۴). گتلیب و فرو^۵ (۲۰۱۹) در یک مطالعه کیفی نشان دادند شادکامی شامل حالات کوتاه‌مدت و رگه‌های بلندمدت مثبت است.

1. Argyle
2. Lu
3. Carr
4. Reeve
5. Gottlieb & Froh

یکی از شاخص‌های بهداشت روانی، رضایت از زندگی^۱ است (حمیدی، ۱۳۹۳؛ بخشایش، ۱۳۹۵). برخی از پژوهش‌ها هم‌بستگی بالایی را میان رضایت از زندگی و تمام مؤلفه‌های بهزیستی روانی نشان داده‌اند (پرانک^۲ و همکاران، ۲۰۱۶). افراد با رضایت از زندگی پایین، در مقابل مشکلات جدی روان‌شناختی آسیب‌پذیرند (لاچمن^۳ و همکاران، ۲۰۱۸). همچنین، رضایت از زندگی پایین با افزایش تحریک‌پذیری و پرخاشگری به تعاملات اجتماعی فرد آسیب می‌زند (انصاری و همکاران، ۲۰۱۶).

دینر^۴ (۲۰۰۰) رضایت از زندگی^۵ را به‌عنوان جامع‌ترین ارزیابی فرد از کیفیت زندگی خود تعریف کرد. اگرچه رضایت از زندگی به کیفیت زندگی، تأمین نیازها و در دسترس بودن اهداف بستگی دارد، در تمامی این موارد، ملاک‌های شخصی فرد در ارزیابی او مؤثر است. از این رو، افراد هنگامی سطوح بالای رضایت از زندگی را تجربه می‌کنند که شرایط زندگی آن‌ها با ملاک‌هایی که خود تعیین کرده‌اند، مطابقت داشته باشد (بخشایش، ۱۳۹۵). در این میان، باورهای دینی نقش بسزایی در تعیین ملاک‌های فرد دارد.

عوامل مختلفی سبب شادکامی و رضایت از زندگی می‌شوند. مانند عوامل شخصیتی، کیفیت دلبستگی (استرنجر^۶ و همکاران، ۲۰۱۶)، طرح‌واره‌ها (علی‌اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۳؛ کریمی‌جابری، ۱۳۹۳؛ خوشنود و همکاران، ۱۳۹۴)، هوش معنوی، کیفیت زندگی (امینی‌جاوید و همکاران، ۱۳۹۴؛ سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۴)، مهارت‌های زندگی و مهارت حل مسئله (شیرکوند و همکاران، ۱۳۹۴؛ قبادپور و همکاران، ۱۳۹۴). به‌نظر می‌رسد بیشتر مطالعات روان‌شناختی مرتبط با شادکامی و رضایت از زندگی به سه دلیل به عوامل آن‌ها بیش از پیامدها پرداخته‌اند: (۱) شادکامی و هیجان‌ات مثبت، به‌خودی‌خود مطلوب هستند؛ (۲) برخی از عوامل شادکامی عینی^۷ هستند. مانند سلامت، ثروت، جایگاه اجتماعی و برخی از عوامل آن ذهنی^۸ هستند (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۴)؛ روان‌شناسی علم مطالعه رفتار و فرایندهای روانی آن است. از این رو، در مطالعات روان‌شناختی شادکامی، بیشتر عوامل ذهنی مطالعه می‌شوند و (۳) اگرچه نگرش‌ها و افکار

1. life satisfaction
2. Pronk,
3. Lachmann
4. Diener
5. life satsafaction
6. Strenger
7. Objective
8. Subjective

با خلق و هیجان‌ات تأثیر متقابل دارند؛ اما نمی‌توان به‌طور مستقیم خلق و هیجان‌ات را کنترل کرد؛ بلکه بایستی با اصلاح افکار و نگرش‌های خویش، هیجان‌ات مثبت را ایجاد کرد. پژوهش‌ها رابطه مثبت جهت‌گیری مذهبی و دین‌داری را با رضایت از زندگی و شادکامی نشان داده‌اند (خشنود و همکاران، ۱۳۹۴؛ نجفیان خضزلو و همکاران، ۱۳۹۴) و برخی از پژوهش‌ها نیز ارتباط باورها و احساسات مذهبی را با شادکامی و رضایت از زندگی به‌طور ویژه مطالعه کرده‌اند (حسینی و همکاران، ۱۳۹۵). یکی از احساسات عمیق مذهبی که جایگاه ویژه‌ای در روان‌شناسی دین به خود اختصاص داده است، دل‌بستگی به خداست^۱ (زاهدبابلان و همکاران، ۱۳۹۱). بر اساس پژوهش‌ها، شکل‌گیری و تحول دل‌بستگی (ایمن) به خدا، می‌تواند در شکوفایی معنوی، سازگاری، سلامت و بهزیستی انسان‌ها نقش اساسی داشته باشد (غباری‌بناب و حدادی‌کوهسار، ۱۳۹۰).

جان بالبی^۲ (۱۹۶۹) اصطلاح دل‌بستگی را در قالب «نظریه دل‌بستگی^۳» به ادبیات علم روان‌شناسی وارد کرد (سیمپسون^۴، ۱۹۹۹). دل‌بستگی به‌عنوان یک پیوند عاطفی نیرومند، به‌طور معمول در زندگی هر کسی به‌وجود می‌آید و از نیازهای اولیه برای تحول شخصیت است. پژوهشگران دریافته‌اند که دل‌بستگی در فرایند زندگی، از مادر به نزدیکان، سپس به غریبه‌ها و سرانجام به گروه‌های وسیع‌تری تعمیم می‌یابد (نورعلیزاده میانجی، ۱۳۹۴: ۵۹). در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی، روان‌شناسانی چون کرک پاتریک^۵، نظریه دل‌بستگی را به ارتباط با خدا، به‌ویژه در بزرگ‌سالی بسط دادند و مفهوم دل‌بستگی به خدا را وارد علم روان‌شناسی کردند (کرک پاتریک، ۱۹۹۵). دل‌بستگی به خدا گرایش عاطفی عمیق فرد به خداست. خداوند به‌عنوان پایگاه امنی شناخته می‌شود که در همه شرایط می‌توان او را جست‌وجو کرد (گرنکوئست و همکاران، ۲۰۱۰). کرک پاتریک و هازن^۶ (۱۹۹۴) پنج معیار برای دل‌بستگی ایمن به خدا برشمرده‌اند: (۱) جست‌وجو و حفظ مجاورت با خدا؛ (۲) خدا به‌عنوان پناهگاه امن؛ (۳) خدا به‌عنوان پایگاه ایمن؛ (۴) اعتراض به جدایی و فقدان (۵) خدا به‌عنوان قادر و دانای کل.

پژوهش‌های گسترده‌ای که درباره ارتباط افراد با خداوند و سنجش نوع دل‌بستگی

1. attachment to God
2. John Bowlby
3. attachment theory
4. Jeffrey & Simpson
5. Lee & Kirkpatrick
6. Granqvist
7. Kirkpatrick & Hazan

آنان به خدا انجام گرفت، نشان داد که سه نوع سبک دلبستگی به خدا وجود دارد: دلبستگی ایمن^۱؛ دلبستگی دوسوگرا^۲ و دلبستگی اجتنابی^۳ (کرک پاتریک و شیور، ۱۹۹۰ و ۱۹۹۲).

افراد دارای دلبستگی ایمن به خدا، تصور مثبتی از خدا دارند. او را رئوف و مهربان، همیشه در دسترس و پاسخ‌گوی نیازهای خود می‌دانند. رابطه صمیمی با خدا دارند و معتقدند خداوند همیشه از آن‌ها پشتیبانی می‌کند (علیانسب، ۱۳۹۱: ۵۲). آنان خدا را قادر، دلسوز و محافظ می‌دانند و برای رابطه‌شان با خدا ارزش قائل‌اند و آن را رابطه‌ای مثبت ارزیابی می‌کنند (کرک پاتریک، ۱۹۹۲ و ۱۹۹۵). افراد با دلبستگی نایمن اجتنابی به خدا، او را دور از دسترس، غیرصمیمی و نامهربان تصور می‌کنند. این افراد رابطه‌شان را با خدا منفی یا خنثی ارزیابی می‌کنند؛ از این رو، از برقراری رابطه با خداوند می‌پرهیزند و یا روابطشان با خدا، خشک، سطحی و ناپایدار است (علیانسب، ۱۳۹۱: ۵۲). افراد با دلبستگی نایمن دوسوگرا، رفتار خداوند با خود را رفتاری دوگانه ارزیابی می‌کنند. از نگاه آنان خداوند گاهی پاسخ‌گو و گاهی رهاکننده است (علیانسب، ۱۳۹۱: ۵۲). از ویژگی‌های این افراد می‌توان به عدم اعتماد به خدا، احساسات مبهم نسبت به او و نوسان شدید در احساسات نسبت به خداوند اشاره کرد.

پژوهش‌های متعددی رابطه دلبستگی ایمن به خدا را با خوش‌بینی، سلامت روان و کاهش آسیب‌پذیری در برابر آسیب‌های روانی و جسمانی نشان داده‌اند (سیم^۴ و لو^۵، ۲۰۰۳؛ بک^۶ و مک‌دونالد^۷، ۲۰۰۴؛ الیسون^۸ و همکاران، ۲۰۱۲؛ کرووز و هایوارد^۹، ۲۰۱۶). به نظر می‌رسد دلبستگی به خدا با رضایت از زندگی و شادکامی مرتبط باشند. از این رو، فرضیه‌های این پژوهش عبارت‌اند از:

(۱) دلبستگی ایمن به خدا با شادکامی و رضایت از زندگی رابطه مثبت دارد.

(۲) دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا با شادکامی و رضایت از زندگی رابطه منفی دارد.

(۳) سطح دلبستگی به خدا، در طلاب بیش از غیرطلاب است.

1. secure attachment
2. ambivalent attachment
3. avoidant attachment
4. Tick & Sim
5. Bernice & Loh
6. Richard Beck
7. Angie McDonald
8. Ellison
9. Krause & Hayward

۴) رابطه دل‌بستگی به خدا با رضایت از زندگی و شادکامی، در گروه طلاب قوی‌تر از غیرطلاب است. از آنجاکه برخی پژوهش‌ها بین تأهل و رضایت از زندگی، رابطه مثبت معنادار گزارش کرده‌اند (ابراهیمی و میرزاحسینی، ۱۳۹۳). تأهل در این پژوهش کنترل شد و شرط ورود به پژوهش بود.

روش پژوهش

این پژوهش، یک پژوهش توصیفی از نوع هم‌بستگی است. جامعه آماری این پژوهش، شامل مردان و زنان متأهل ساکن شهر قم در سال ۱۳۹۵ است. حجم جامعه در حدود ۲۰۰ هزار نفر است. با توجه به حجم جامعه و با استفاده از فرمول کوکران، تعداد افراد لازم برای نمونه، ۳۹۰ نفر برآورد می‌شود که در این پژوهش برای دقت بیشتر ۴۶۱ نفر انتخاب شدند. این گروه متشکل از ۱۹۸ طلبه و ۲۶۳ غیرطلبه بود که ۲۳۸ نفر از آن‌ها مرد و ۲۲۳ نفر زن، در بازه سنی ۱۶ تا ۶۰ سال بودند. برای انتخاب نمونه از شیوه نمونه‌برداری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد.

ابزار پژوهش

شرکت کنندگان در این پژوهش به مقیاس‌های دل‌بستگی به خدا (روات و کرک پاتریک^۱، ۲۰۰۲)، رضایت از زندگی (دینر، ۱۹۸۵) و شادکامی مونش پاسخ دادند. مقیاس دل‌بستگی به خدا: روات و کرک پاتریک (۲۰۰۲)، برای ارزیابی سبک دل‌بستگی افراد نسبت به خدا این مقیاس را ساختند. این مقیاس حاوی ۹ ماده (جمله) است که هر یک توصیف کوتاهی از چگونگی رابطه دل‌بستگی فرد نسبت به خداوند را ارائه می‌کند. آزمودنی، درجه تطابق هر جمله را با حالات و تجربیات خود در رابطه با خدا، روی یک مقیاس لیکرت که از ۱ (کاملاً مخالف) تا ۷ (کاملاً موافق) درجه بندی شده است، مشخص می‌کند. نتیجه انجام این آزمون دو نمره است که نمره اول، شاخص اجتناب آزمودنی در رابطه دل‌بستگی به خدا و نمره دوم، شاخص اضطراب وی در این رابطه است. آلفای کرونباخ گزارش شده از سوی روات و کرک پاتریک (۲۰۰۲) در زیرمقیاس

اجتنابی ۰/۹۲ و در مورد زیرمقیاس اضطرابی ۰/۸۰ است. در نمره‌گذاری مقیاس، نمرات پایین فرد در هر دو بُعد اضطرابی و اجتنابی، نشان دهنده دل‌بستگی ایمن، نمره بالا در مقیاس اجتنابی و نمره پایین در مقیاس اضطرابی، نشان دهنده دل‌بستگی اجتنابی و نمره بالا در مقیاس اضطرابی و نمره پائین در مقیاس اجتنابی، نشان دهنده دل‌بستگی اضطرابی و در نهایت، نمره بالا در هر دو مقیاس نشان‌دهنده نایمن‌ترین نوع دل‌بستگی است. در ایران ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از ابعاد دل‌بستگی اجتنابی، اضطرابی و ایمن به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۷۷ و ۰/۹۰ گزارش شده است (غباری بناب و همکاران، ۱۳۹۰).

مقیاس رضایت از زندگی^۱: این مقیاس از سوی دینر و همکاران (۱۹۸۵) ساخته شد. مقیاس رضایت از زندگی جنبه شناختی شادکامی را می‌سنجد. درحقیقت، این مقیاس نشان می‌دهد که آزمودنی‌ها تا چه حد از زندگی خود راضی‌اند و تا چه اندازه زندگی خود را به زندگی آرمانی که برای خویش در نظر گرفته‌اند نزدیک می‌دانند. این مقیاس دارای پنج گویه است و افراد روی یک مقیاس لیکرت هفت‌درجه‌ای میزان رضایت خود را از زندگی درجه‌بندی می‌کنند. نمرات گویه‌ها سپس با هم جمع می‌شوند و سطح کل رضایت از زندگی فرد تعیین می‌شود. بنابراین، نمرات این مقیاس بین ۵ تا ۳۵ متغیر است. دینر و همکاران (۱۹۸۵)، ضریب بازآزمایی مقیاس را در یک فاصله دو ماهه، ۰/۸۲ و ضریب همسانی درونی مقیاس را با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷ به دست آوردند. همچنین، این محققان در یک تحلیل عاملی پی‌بردند که تمام گویه‌های مقیاس روی یک عامل قرار دارند که این تک‌عامل ۰/۶۶ واریانس مربوط را تبیین کند. در پژوهشی که از سوی بیانی و همکاران (۱۳۸۶) روی یک جمعیت ۱۰۹ نفری از دانشجویان انجام گرفت، ضریب آلفای کرونباخ مقیاس ۰/۸۳ و ضریب پایایی با استفاده از روش دونیمه کردن برابر ۰/۷۵ و با روش بازآزمایی یک‌ماهه برابر ۰/۶۹ به دست آمد. روایی سازه مقیاس رضایت از زندگی از طریق روایی همگرا با استفاده از پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد و پرسش‌نامه افسردگی بک برآورد شد. این مقیاس هم‌بستگی مثبت با پرسش‌نامه شادکامی آکسفورد و هم‌بستگی منفی با پرسش‌نامه افسردگی بک را نشان داد. این مقیاس برای سنجش میزان رضایت از زندگی به کار گرفته شد.

مقیاس شادکامی دانشگاه مموریال نیوفاندلند (مونش)^۲: مقیاس شادکامی مونش

1. satisfaction with life scale (SWLS)

2. Memorial University of Newfoundland Scale of Happiness (MUNSH)

به منظور اندازه‌گیری شادکامی طراحی شده است. کوزما^۱ و استونز^۲ (۲۰۰۰) آزمونی را ساختند که بیشتر بر مقدار و شدت احساسات مثبت و منفی تأکید می‌کند. هر کدام از احساسات مثبت و منفی، دو بُعد کوتاه‌مدت (حالتی) و بلندمدت (رگه‌ای) را دربر می‌گیرند. این مقیاس شامل ۲۴ گویه و ۴ زیرمقیاس است. ۵ گویه، بُعد حالتی مثبت (PA) و ۵ گویه، بُعد حالتی منفی (NA) و ۷ گویه، بُعد رگه‌ای مثبت (PE) و ۷ گویه، بُعد رگه‌ای منفی (NE) را می‌سنجد. پرسش‌های این مقیاس به صورت سه گزینه‌ای (بلی = ۲، خیر = ۰ و نمی‌دانم = ۱) نمره‌گذاری می‌شوند. بنابراین، هر کدام از جنبه‌های مثبت و منفی حالتی با داشتن ۵ پرسش، نمره‌ای از ۰ تا ۱۰ و هر کدام از جنبه‌های مثبت و منفی رگه‌ای با داشتن ۷ پرسش، نمره‌ای از ۰ تا ۱۴ می‌گیرند. نمره کلی مقیاس از جمع امتیاز جنبه‌های مثبت حالتی و رگه‌ای منهای جنبه‌های منفی به دست می‌آید ((MUNSH = (PA+PE)-(NA+NE)). بالاترین نمره خام کلی شادکامی ۲۴ است. هر چه نمره خام کسب شده بالاتر باشد، وضعیت روان‌شناختی بهتر است. اعتبار مقیاس مونس در پژوهش‌های مختلف از ۰/۷ تا ۰/۸۵ گزارش شده است. همچنین، همسانی درونی آزمون ۰/۷۱ تا ۰/۷۶ گزارش شده است (برای نمونه کوزما و همکاران، ۲۰۰۰؛ علی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹؛ کاظمی مجرد و همکاران، ۱۳۹۳).

یافته‌ها

در جدول شماره ۱ میانگین و انحراف معیار هر یک از متغیرهای پژوهش و ضرایب هم‌بستگی دوبه‌دوی آن‌ها به تفکیک برای دو گروه طلاب و غیرطلاب آمده است. همان‌طور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود، در هر دو گروه طلاب و غیرطلاب، دل‌بستگی ایمن به خدا با رضایت از زندگی و نمره کلی شادکامی، رابطه مثبت معنادار دارد و دل‌بستگی اضطرابی و دل‌بستگی اجتنابی به خدا با رضایت از زندگی و نمره کلی شادکامی رابطه منفی معنادار دارد. بنابراین، فرضیه اول و دوم تأیید شد. برای بررسی تفاوت بین گروه طلاب و غیرطلاب در هر یک از متغیرهای پژوهش، از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد، نتایج نشان داد که در هیچ کدام از متغیرها تفاوت

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش به تفکیک نوع تحصیلات (N=۴۶۱)

متغیر	نوع تحصیلات	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. دل‌بستگی ایمن	طلبه	۵/۳۷۳	۱/۱۲۶	۱							
	غیرطلبه	۵/۴۳۷	۱/۰۶۵	۱							
۲. دل‌بستگی دوسوگرا	طلبه	۳/۴۲۵	۱/۶۰۹	-۰/۸۶۳**	۱						
	غیرطلبه	۳/۴۴۵	۱/۶۱۳	-۰/۸۷۹**	۱						
۳. دل‌بستگی اجتنابی	طلبه	۲/۲۲۸	۱/۰۷۵	-۰/۹۲۶**	۰/۶۰۸**	۱					
	غیرطلبه	۲/۱۲۲	۰/۹۶۸	-۰/۹۱۸**	۰/۶۱۸**	۱					
۴. رضایت از زندگی	طلبه	۲۴/۰۶۸	۶/۸۹۱	۰/۲۹۰**	-۰/۲۴۲**	-۰/۲۷۵**	۱				
	غیرطلبه	۲۳/۷۵۶	۶/۷۱۸	۰/۳۵۴**	-۰/۲۵۸**	-۰/۳۶۹**	۱				
۵. شادکامی کل	طلبه	۶/۴۹۹	۹/۹۲۵	۰/۴۵۸**	-۰/۴۰۶**	-۰/۴۵۹**	۰/۶۰۴**	۱			
	غیرطلبه	۶/۲۸۱	۹/۲۰۹	۰/۴۸۳**	-۰/۳۹۹**	-۰/۴۶۵**	۰/۵۹۶**	۱			
۶. احساس مثبت	طلبه	۵/۳۹۶	۲/۱۷۴	۰/۱۷۸*	-۰/۱۹۷**	-۰/۱۳۳	۰/۲۷۰**	۰/۵۰۴**	۱		
	غیرطلبه	۵/۴۴۸	۲/۲۳۹	۰/۲۱۶**	-۰/۱۴۱*	-۰/۲۳۹**	۰/۳۴۸**	۰/۵۲۱**	۱		
۷. رگه مثبت	طلبه	۹/۵۷۳	۳/۵۰۵	۰/۳۳۰**	-۰/۲۸۲**	-۰/۳۰۸**	۰/۶۴۱**	۰/۸۲۳**	۰/۳۳۴**	۱	
	غیرطلبه	۹/۵۱۳	۳/۳۱۵	۰/۳۸۷**	-۰/۲۹۱**	-۰/۳۹۶**	۰/۶۲۰**	۰/۸۰۳**	۰/۳۷۵**	۱	
۸. احساس منفی	طلبه	۴/۲۷۷	۳/۲۶۴	-۰/۳۵۳**	۰/۲۶۹**	۰/۳۵۳**	-۰/۳۹۴**	-۰/۷۵۲**	-۰/۱۷۹*	-۰/۴۵۵**	۱
	غیرطلبه	۴/۱۹۸	۳/۱۲۰	-۰/۳۰۶**	۰/۲۵۳**	۰/۲۹۳**	-۰/۳۰۹**	-۰/۷۱۴**	-۰/۱۶۰**	-۰/۳۷۷**	۱
۹. رگه منفی	طلبه	۴/۱۹۳	۴/۰۶۴	-۰/۵۲۲**	۰/۴۲۶**	۰/۵۰۱**	-۰/۴۶۳**	-۰/۸۵۹**	-۰/۲۶۴**	-۰/۶۰۳**	۰/۵۴۵**
	غیرطلبه	۴/۴۸۳	۳/۸۱۷	-۰/۴۵۴**	۰/۴۲۱**	۰/۳۹۸**	-۰/۴۴۳**	-۰/۸۲۶**	-۰/۲۱۵**	-۰/۵۴۱**	۰/۴۸۴**

*P<۰/۰۵

**P<۰/۰۱

بین دو گروه معنادار نیست. برای بررسی معناداری تفاوت بین ضرایب هم‌بستگی بین دو گروه طلاب و غیرطلاب از آزمون (Z) فیشر استفاده شد، در هیچ کدام از موارد، تفاوت بین ضرایب معنادار نبود. بنابراین، فرضیه سوم و چهارم رد شد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان داد که دل‌بستگی ایمن به خدا با رضایت از زندگی و شادکامی، رابطه مثبت معنادار دارد و دل‌بستگی دوسوگرا و اجتنابی با رضایت از زندگی و شادکامی رابطه منفی معنادار دارد. تفاوت معناداری بین گروه طلاب و غیرطلاب در متغیرهای پژوهش و ضرایب هم‌بستگی مشاهده نشد. این یافته با یافته‌های پژوهش رسولی و سلطانی (۱۳۹۱) که تفاوت معناداری بین دین‌داری و رضایت زناشویی را بین طلاب و دانشجویان یزد گزارش کرده بود، تفاوت دارد (رسولی و سلطانی، ۱۳۹۱).

بر اساس آموزه‌های اسلامی، خداوند در تمامی هستی تجلی یافته و هر موجودی نشانی از اوست و وجودش به خدا وابسته است. همه چیز از اوست و به سوی او باز می‌گردد (بقره/۲/۱۵۶، ۲۱۰؛ انعام/۶/۶۲). آموزه‌های اسلامی از یک سو با یادآوری نیازها و ضعف‌های آدمی، احساس نیاز به خدا را تقویت می‌کنند (فاطر/۳۵/۱۵) و از سوی دیگر خدا را نزدیک، پاسخ‌گو و بهترین پشتیبان معرفی می‌کند (بقره/۲/۱۸۶؛ غافر/۴۰/۶۰؛ طلاق/۳/۶۵). دل‌بستگی به خدا، توکل به او و پناه‌جویی در بسیاری از ادعیه اسلامی تأکید شده است (برای نمونه مناجات امیرالمؤمنین در مسجد کوفه). چنین آموزه‌هایی، دل‌بستگی به خدا را در مسلمانان ایجاد و تقویت می‌کند.

در توجیه عدم تفاوت متغیرهای پژوهش در دو گروه طلاب و غیرطلاب، می‌توان گفت: (۱) در جامعه پژوهش حاضر، بسیاری از غیرطلاب همسران طلاب هستند و از نزدیک با معارف دینی آشنا هستند؛ (۲) افراد ساکن قم، اگرچه طلبه نباشند، به خاطر زندگی در شهر قم دارای سطح بالای اطلاعات دینی هستند و (۳) مقیاس‌های سنجش باورهای مذهبی، از جمله دل‌بستگی به خدا به‌ویژه در جوامع مذهبی دارای واریانس پایینی هستند؛ در نتیجه بایستی مقیاس‌های حساس‌تری برای جمعیت‌های مذهبی طراحی شود (عرفانی، ۱۳۹۶: ۴). به نظر می‌رسد اطلاعات و شناخت‌های مذهبی به‌تنهایی تأثیر معناداری بر دل‌بستگی به خدا ندارند؛ بلکه ابعاد عاطفی و هیجانی نقش مهمی در شکل‌گیری دل‌بستگی ایمن به خدا دارند.

برخی از مهم‌ترین عوامل دلبستگی ایمن به خدا را دلبستگی ایمن به والدین، یادگیری اجتماعی و آموزش‌های مذهبی در خانواده بیان کرده‌اند (گرنکوویست و هیجکول^۱، ۱۹۹۹؛ غباری‌بناب و حدادی کوهسار، ۱۳۹۰؛ شهابی‌زاده و فرزاد، ۱۳۹۲؛ عرفانی، ۱۳۹۶). از این رو مناسب است در پژوهش‌های آینده، رابطه متغیرهای دلبستگی والدینی و دین‌داری والدین با دلبستگی ایمن به خدا بررسی و متغیرهای واسطه و تعدیل‌کننده در این رابطه کشف شود تا به دنبال آن برنامه‌های آموزشی و تربیتی مناسب در جهت تقویت دلبستگی ایمن به خدا تدوین شود. همچنین، پژوهش‌ها نشان می‌دهد که برخی موقعیت‌ها در زندگی، زمینه تقویت گرایش و دلبستگی به خدا را تقویت می‌کند؛ مانند داغ‌دیدگی، مرگ فرزند، بیماری‌های خاص و صعب‌العلاج مانند سرطان. بنابراین، مناسب است دلبستگی به خدا در طلاب و غیرطلاب در موقعیت‌های خاص که افراد دچار آسیب شده‌اند بررسی شود. به نظر می‌رسد در شرایطی که فرد دچار آسیب شده است، نقش دلبستگی به خدا در رضایت از زندگی آشکارتر باشد.

منابع

- ابراهیمی، ف.، و میرزاحسینی، ح. (۱۳۹۳). رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضایت از زندگی در بین زنان مجرد و متأهل شهر قم. *پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده*. ۲(۳)، ۸۷.
- امیدیان، م. (۱۳۸۸). بررسی وضعیت سلامت عمومی و شادکامی در دانشجویان دانشگاه یزد. *مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، ۱۰(۱)، ۱۰۱.
- امینی‌جاوید، ل.، زندی‌پور، ط.، و کرمی، ج. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش هوش معنوی بر افسردگی و شادکامی دانش‌آموزان دختر. *جامعه‌شناسی زنان (زن و جامعه)*، ۶(۲۲)، ۱۴۱.
- بابامیری، م.، وطن‌خواه، م.، معصومی‌جهاندیزی، ح.، نعمتی، م. و درویشی، م. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین سبک‌های مقابله با استرس، افکار خودآیند منفی و امیدواری با شادکامی در افراد معتاد مراجعه‌کننده به کلینیک‌های ترک اعتیاد شهر اهواز در سال ۱۳۹۰. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی زنجان*، ۲۱(۸۴)، ۸۲.
- باوی، ل.، و خدابخشی‌کولایی، آ. (۱۳۹۴). مقایسه سلامت روان، شادکامی و کنترل هیجانی نوجوانان مراکز نگهداری بهزیستی با نوجوانان عادی. *سلامت اجتماعی*، ۲(۳)، ۱۵۷.
- بخشایش، ع. (۱۳۹۵). رابطه تاب‌آوری و کیفیت دوستی با رضایت از زندگی در دانش‌آموزان. *رهیافتی‌نو در مدیریت آموزشی*، ۷(۲۵)، ۱۴۵.
- بیانی، ع.، کوچکی، ع. م.، و گودرزی، ح. (۱۳۸۶). اعتبار و روایی مقیاس رضایت از زندگی. *روان‌شناسان ایرانی*، ۱۱، ۲۵۹-۲۶۵.

- حسینی، ک.، اصغری ابراهیم آباد، م. ج.، و عبدخدایی، م. س. (۱۳۹۵). بررسی ارتباط زیارت امام رضا (ع) با احساس شادکامی و رضایت از زندگی. پژوهش در دین و سلامت، ۲(۲)، ۳.
- حمیدی، ن. (۱۳۹۳). رابطه رضایت از زندگی با شادکامی و بهداشت روانی سالمندان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- خشنود، ق.، شایان، ن.، بابایی امیری، ن.، و عاشوری، ج. (۱۳۹۴). رابطه جهت‌گیری مذهبی، شادکامی، منبع کنترل و راهبردهای مقابله‌ای با سلامت معنوی دانشجویان پرستاری. توسعه پژوهش در پرستاری و مامایی، ۱۲ (ویژه‌نامه بهداشت روان)، ۹.
- خوشنود، ق.، شیرکوند، ن.، عاشوری، ج.، و عرب سالاری، ز. (۱۳۹۴). تأثیر طرح‌واره درمانی بر شادکامی و سلامت روان بیماران مبتلا به دیابت نوع دو. پرستاری دیابت، ۳(۱)، ۸.
- رسولی، ر.، و سلطانی‌گرددفرامرز، س. (۱۳۹۱). مقایسه و بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی و عمل به باورهای دینی با سازگاری زناشویی در طلاب و دانشجویان. خانواده‌پژوهی، ۸(۳۲)، ۴۲۷.
- ریو، ج. م. (۲۰۰۷). انگیزش و هیجان. ترجمه ی. سیدمحمدی (۱۳۹۵). تهران: ویرایش.
- زاهدبابلان، ع.، رضایی‌جمالویی، ح.، و حرفتی‌سبحانی، ر. (۱۳۹۱). رابطه دل‌بستگی به خدا و تاب‌آوری با معناداری در زندگی دانشجویان. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۳(۴۹)، ۷۵.
- سلیمانی، ا.، نجفی، م.، بشرپور، س.، و شیخ‌الاسلامی، ع. (۱۳۹۴). اثربخشی هوش معنوی بر کیفیت زندگی و شادکامی دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره). فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۵(۱۷)، ۵۳۷.
- شاهوردی، ج.، رضایی، م.، ایازی‌روزبهنایی، م.، صادقی، خ.، بختیاری، م.، و شاهوردی، م. (۱۳۹۴). رابطه سلامت عمومی با شادکامی، احساس حقارت و تعارضات زناشویی در زنان نابارور شهرستان بروجرد. نشریه دانشکده پرستاری و مامایی، ۲۵(۹۰)، ۴۷.
- شهابی‌زاده، ف.، و فرزاد، و. (۱۳۹۲). ارتباط دل‌بستگی ادراک‌شده دوران کودکی با مقابله مذهبی در بحران، با میانجی‌گری دل‌بستگی به خدا. پژوهش‌های روان‌شناختی، ۱۶(۳۱)، ۸۴.
- شیرکوند، ن.، غلامی‌حیدری، س.، عرب‌سالاری، ز.، و عاشوری، ج. (۱۳۹۴). تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر شادکامی و امید بیماران مبتلا به دیابت نوع دو. پرستاری دیابت، ۳(۳)، ۸.
- عرفانی، ا.، غباری‌بناب، ب.، و رفیعی‌هنر، ح. (۱۳۹۶). نقش واسطه‌ای خودمهارگری در رابطه دل‌بستگی به خدا با کارکرد خانواده. قم: مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت.
- علیانسب، س. ج. (۱۳۹۱). خداجویی و نقش آن در نگرش به مرگ (پژوهشی روان‌شناختی درباره دل‌بستگی به خدا، تصویر ذهنی از خدا و اضطراب مرگ). قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- علی‌اکبری‌دهکردی، م.، آقاییوسفی، ع.، و اسلمی، ا. (۱۳۹۳). بررسی رابطه شادکامی با جهت‌گیری مذهبی و شخصیت. مطالعات روان‌شناختی، ۱۰(۲)، ۱۱۹.
- علی‌پور، ا.، هاشمی‌نصرت‌آباد، ت.، بابایورخیرالدین، ج.، و طوسی، ف. (۱۳۸۹). رابطه بین راهبردهای مقابله‌ای و شادکامی دانشجویان. پژوهش‌های نوین روان‌شناختی (روان‌شناسی دانشگاه تبریز)، ۵(۱۸)، ۷۱.
- غباری‌بناب، ب.، و حدادی‌کوهسار، ع. (۱۳۹۰). دل‌بستگی به خدا در بافت فرهنگ اسلامی: پایه‌های نظری، ساخت و رواسازی ابزار اندازه‌گیری. روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۱(۴)، ۷۳.

- قبادپور، س.، تاجری، ب.، و مقدم‌زاده، ع. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله بر شادکامی و نگرش معنادین به مت‌آمفتامین. روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۶(۲۲)، ۱۷.
- کاظمی مجرد، م.، بحرینیان، ع.، و محمدی آریا، ع. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش نظریه انتخاب بر میزان کیفیت زندگی و شادکامی در ترک‌کنندگان مواد مخدر (نظریه انتخاب). آموزش بهداشت و ارتقای سلامت ایران (فارسی)، ۲(۲)، ۱۶۵.
- کرک پاتریک، لی. آ. (۲۰۰۲). دل‌بستگی، تکامل و روان‌شناسی دین. ترجمه غ. محمودی (۱۳۹۳). جلد ۱. تهران: واینا.
- کریمی جابری، گ. (۱۳۹۳). رابطه سبک‌های دل‌بستگی با شادکامی و عزت‌نفس در سالمندان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- کجباف، م. ب.، نقوی، م.، و عرب‌بافرانی، ح. (۱۳۹۴). تأثیر خودکارآمدی، توانمندسازی و شادکامی بر ابراز وجود معلمان. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۶(۵۹)، ۸۸.
- کشاوری، ا.، مولوی، ح.، و یارمحمدیان، ا. (۱۳۸۷). رابطه بین جزمیت - انعطاف‌پذیری و ویژگی‌های جمعیت شناختی با شادکامی. روان‌شناسی، ۱۲(۴۵)، ۴.
- نجفیان‌خضزلو، م.، شریفیان‌ثانی، م.، و حبیب‌پورگتایی، ک. (۱۳۹۴). رابطه دین‌داری و شادکامی در معلولین جسمی حرکتی آسایشگاه‌های شهر تهران. رفاه اجتماعی، ۱۵(رفاه و ناتوانی)، ۲۱۹.
- نورعلیزاده میانجی، م. (۱۳۹۴). از خدا آگاهی تا خود آگاهی و آثار روان‌شناختی آن. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).

- Ansari, H., Heshmat, R., Jari, M., Qorbani, M., Kazemzadeh Atoofi, M., Djalalinia, S., ... & Safari, O. (2016). Association between aggressive behaviors, life satisfaction, self-rated health and counseling with family members among children and adolescents: The CASPIAN-IV study. *International Journal of Pediatrics*, 4(10), 3627-3637.
- Argyle, M. (2001). *The psychology of happiness*. London: Rutledge.
- Beck, R., & McDonald, A. (2004). Attachment to god: the attachment to god inventory, tests of working model. *Journal Of Psychology And Theology*, 32(2), 92-103.
- Bowlby, J. (1978). *Attachment theory and its therapeutic implications*. Adolescent psychiatry.
- Carr, A. (2004). *Positive Psychology: The Science of Happiness and Human Strengths*, 27 Church Road, Hove, East Sussex BN3 2FA.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R.J., & Griffin, S. (1985) The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Ellison, C. G., Bradshaw, M., Kuyel, N., & Marcum, J. P. (2012). Attachment to God, Stressful Life Events, and Changes in Psychological Distress. *Review Of Religious Research*, 53(4), 493-511. DOI: 10.1007/s13644-011-0023-4.
- Gottlieb, R., & Froh, J. (2019). *Gratitude and happiness in adolescents: A qualitative analysis. In Scientific concepts behind happiness, kindness, and empathy in contemporary society (pp. 1-19)*. IGI Global.
- Granqvist, P., Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2010). Religion as attachment: Normative processes and individual differences. *Personality and Social Psychology Review*, 14(1), 49-59.

- Granqvist, P., & Hagekull, B. (1999). Religiousness and perceived childhood attachment: Profiling socialized correspondence and emotional compensation. *Journal for the scientific study of religion*, 38(2), 254-273.
- Kirkpatrick, L. A., & Hazan, C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships*, 1(2), 123-142.
- Kirkpatrick, Lee A. (1995). *Attachment theory and religious experience*.
- Kirkpatrick, Lee A., & Shaver, P. R. (1990). Attachment Theory and Religion: Childhood Attachments, Religious Beliefs, and Conversion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29(3), 315-334.
- Kirkpatrick, Lee A., & Shaver, P. R. (1992). An attachment-theoretical approach to romantic love and religious belief. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(3), 266-275.
- Kozma, A., Stones, S., & Stones, M.J. (2000). Stability in Components and Predictors of Subjective well Being (SWB): Implications for SWB Structure, *Advances in Quality of Life Theory and Research*, 13-30.
- Krause, N., & Hayward, R. D. (2016). Anxious Attachment to God, Spiritual Support, and Obesity: Findings from a Recent Nationwide Survey. *Journal For The Scientific Study Of Religion*, 55(3), 485-497. DOI: 10.1111/jssr.12284
- Lachmann, B., Sindermann, C., Sariyska, R. Y., Luo, R., Melchers, M. C., Becker, B., ... & Montag, C. (2018). The role of empathy and life satisfaction in internet and smartphone use disorder. *Frontiers in psychology*, 9, 398.
- Myers, D.G., & Diener, E. (1995). Who Is Happy?. *Psychological Science*, 6, 10-19.
- Pronk, N. P., Kottke, T. E., Lowry, M., Katz, A. S., Gallagher, J. M., Knudson, S. M., ... & Tillema, J. O. (2016). Concordance Between Life Satisfaction and Six Elements of Well-Being Among Respondents to a Health Assessment Survey, HealthPartners Employees, Minnesota, 2011. *Preventing chronic disease*, 13, E173-E173.
- Rowatt, W., & Kirkpatrick, L. A. (2002). Two Dimensions of Attachment to God and their Relation to Affect, Religiosity, and Personality Constructs. *Journal For The Scientific Study Of Religion*, 41(4), 637-651. DOI: 10.1111/1468-5906.00143
- Sim, T. N., & Loh, B. S. M. (2003). Attachment to God: Measurement and Dynamics. *Journal Of Social And Personal Relationships*, 20(3), 373-389.
- Simpson, J. A. (1999). Attachment theory in modern evolutionary perspective. In Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), (pp. 115-140). New York, NY, US: Guilford Press.
- Strenger, A. M., Schnitker, S. A., & Felke, T. J. (2016). Attachment to God moderates the relation between sociocultural pressure and eating disorder symptoms as mediated by emotional eating. *Mental Health, Religion & Culture*, 19(1), 23-36.